

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Kiryah ne'emanah

kolel Nevi'im u-khetuvim

Sefer Divre ha-yamim 1

Shelomoh ben Yitshaq

Fyorda, 581 [1820/1821]

א סימיה ירד רפסל אובמ אוהו סירבד חתפ.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9558

פתח דברים

והוא

מבוא לספר דברי הימים א.

מעלת ספר דברי הימים א,
כוחבו והתכלית הנרצה בו.

הספר הזה, המתורגם ומבואר מאתי, כפי אשר חנן אחי החוק לאדם דעת, הוא אחד מארבעה ועשרים ספרי הקודש, והוא נמנה לחלק כתובים, כי עיקרו נכתב לספר דברי הימים וסיחוס, ולא לדברי נבואה, כמו חלק הנביאים, ואף כי נמנאו בו קצת נבואות, וכן נמנה ספר רוח, שנכתב לספר יחם דוד המלך, עם הכתובים (ראה בהקדמת רד"ק ז"ל לספר הזה). כותב הספר הקדוש הזה היה עזרא הכהן, הסופר המהיר בתורת משה, איש האלהים, כמו שאמרו חכמינו ז"ל (בבא בתרא פרק א' וירושלמי דמגלה, הביאו רש"י ז"ל בפירושו לספר דברי הימים א' ח' כ"ט), וכתבו ברוח הקודש, לספר קודות מלכי יהודה בשלימות האפשרי, לאסוף כל סיפורי המעשים, אשר נעשו לאבותינו, ולא נכתבו בספר שמואל ומלכים, לפרש פסוקים שתומים בספרים הנזכרים, וללוות הסיפורים ברשימות יחסי דורות ישראל מאדם הראשון עד ימי הסופר הקדוש, אשר חיה בימי ארבעה עשר מאות שנה (עזרא ז' א'). וכלל הספר הזה במלכות בורש מלך פרס, והתל זה ספר עזרא במלות ודבורים ההם בעצמם, אשר השתמש בהם בסוף ספר דברי הימים (ראה דברי הימים ז' ל"ו כ"כ"ג, עזרא ח' ז' ג').

(פתח דברים)

תוכן ספר דברי הימים א
לפי הענינים, האמורים בו.

בספר הזה נכתבו וסופרו :

- א רשימות יחסי ישראל מאדם הראשון עד ימי עזרא (פרשה א' עד פרשה י').
- ב מות שאול, מלך ישראל, במלחמה בהר הגלבוע (פרשה יו"ד).
- ג המשה דוד, בן ישי, למלך על ישראל, לכידתו את מזבחת לזון, הכונו על כסא המלוכה ושמות גבוריו, אשר התחזקו עמו במלכותו (פרשה י"א ו"ב).
- ד העלות דוד את ארון ברית ה' לירושלים, רצונו לבנות בית מקדש לה', והיות אליו דבר ה', כי לא יבנה בית המקדש (פרשה י"ג עד פרשה י"ח);
- ה מלחמותיו, אשר בהן נלח עמים שונים, ונפרטות את הפלשתיים (פרשה י"ח עד פרשה כ"א);
- ו חטאו נגד ה', בספרו את עם ישראל, עונש הבא על ישראל בעבור זה, והעתר ה' לעמו (פרשה כ"א);
- ז המליכו את שלמה בנו על ישראל, הכינו אולרות רבות לבנין המקדש, ממותיו על אולרות סידור עבודת הקודש ולכל דבר העם, וכלות מלכותו (פרשה כ"ב עד סוף הספר).

מליצת הספר הזה.

מליצת עזרא הסופר בספר הזה היא דומה מאוד למליצתו בספר עזרא ולמליצת ספר דניאל, אשר נכתב גם הוא בימיס ההס. ונמצאו בו מלות רבות ודיבורים רבים מיוחדים לסופר הקדוש הזה, מהם לא נמצאו עוד בשאר ספרי הקודש, ומהם לקוחים מלשון כשרים, אשר היתה בימיו לשון החכמים והגדולים בארץ בכל ופרס, כמו: והדברים עתיקים (דברי הימים ח' ד' כ"ב), פטורים (שם ט' ג), גופת, גופות (י"ד י"ב), יהיה את שאר העיר (י"ח ח'), ולעדור בלא לב ולב (י"ב ל"ג), היך (י"ג י"ב), כתור האדם המעלה (י"ז י"ז), לפרבר (כ"ו י"ח), וגנובו (כ"ח י"ח), ודומיהם.

הקירות על חרות וקורות קנת האומות, הארצות, סהרים, הנסרות והערים, אשר נזכרו בספר דברי הימים א, וגקונים פה בשמותם על סדר אלפ"א בית"א.

אונן. העיר הזאת היתה בארץ בנימין, קרובה לירושלים (עזרא ב' ל"ג, נחמיה י"א ל"ז, י"א ל"ד), והיתה מוקפת סומה מימות יהושע, בן נון, וכשרפה

פתח דברים

כאשר נלחמו ישראל בנבעה עם שנט בנימו (זופטים פרשה כ')
ושמר בן אלפעל, בנה את חרבותיה (דברי הימים א' ח' י"ג, וכאשר
תרגם ס' רב יוסף), כמו שאמר רבותינו ז"ל (אג"ה דף ד' ע"א).

אופיר

לדעת קצת היא מדינה בארץ הערב (אראביעו), ונקראת אופיר (דברי
הימים א' כ"ט ד', מלכים א' ט' כ"ח) על שם אופיר, בן יקטן (ראשית
י"ד כ"ט), וזהו הארץ ההיא היה רב ועוב עואד. ואחרים אמרו, שארץ
אופיר היא מדינה בארץ הורו המזרחית (אססאינדיועו).

אילון

שם ערים בארץ ישראל נקראו בשם אילון, האחת היתה בחלק שנט דן
(דברי הימים א' י"ו כ"ד, ח' י"ג, יהושע י"ט מ"ב, כ"א כ"ג כ"ד), ופה עמד
הירח נומי יהושע, בן נון (יהושע י"ד י"ב י"ג), והשנית היתה בארץ
זבולון, ושם נקבר אילון הבלוני, שופט ישראל (זופטים י"ב י"א י"ב), והשלישית
בחלק מעט יהודה, ואותה בנה רחבעם, מלך יהודה, למנוח (דברי הימים ב'
י"א ה' י"ד).

ארם

הארץ הזאת נקראת על שם ארם, בן שם (דברי הימים א' ח' י"ו,
ראשית י"ד כ"ג), והיא ימה לנהר כרת וקדחה לים האמזעי (רעם מיטם
טעללענדישען מעערע), והיונים וכל יושני הארצות המערביות קראו
לארץ ארם (זיריעו), והערבים קראים אותה היום אל שאם (שאם בערבי
כמו שמאל בערבי), ארץ השמאלית, כי היא מנגד למדינת יעמען בארץ הערב,
שהיא לנד ימין. וז"ל מהארץ הזאת, בין נהר פרה ונהר חדל, נקראה ארם
נהרים (דברי הימים א' י"ט ו"ו, ראשית כ"ד י"ד), כי היתה בין שני נהרות, ובן
קראה היונים (מעזאפאטאמיא), שהיא בלשונם: חוך שני נהרות, וגם היום
יקראו הערבים (אל דשעוירא), שהיא בלשון אשכנז: (אינועל) א: (הארבאינועל).

אשור

הארץ הזאת נקראת על שם אשור, בן שם (דברי הימים א' י"ו,
ראשית י"ד כ"ג), והיא חלק ממלכות אשור, אשר כללה שמה עשרה
ממלכות, ונתוכן בכל, ארם נהרים (מעזאפאטאמיעו), ועוד
ארצות אחרות, והכשדים והארמים קראו הארץ הזאת אחוראה, והיונים והרומים
קראוה (אססיריא).

באר שבע

העיר הזאת היתה בקצה גבול ארץ ישראל לנד דרום, בגבול שנט
יהודה ושנט שמעון, ונקראת באר שבע על שם השבועה,
אשר נשבעו אברהם ויצחק לאבימלך, מלך פלשתים, ועל
שם הכאר, אשר ספרו שם ענדיהם (ראשית כ"א ו"ו).

בבל

שם ארץ בחלק (אזיעו), ונגולה מזרח מדינת זויאנא, לדרום הים
הפרסי (רער פערזישע מעערבווען), למערב המדבר הערבי (דיא
אראבישע וויסטע), ולמזרח ארם נהרים (מזאפאטאמיעו). והארץ
הזאת נקראה בבל על שם העיר בבל, שהיתה ראש (הויפטשטאדט) לממלכה,
והעיר ההיא נקראה בבל, כי שם בבל ה' שפת כל הארץ (ראשית י"א). וגם היום
נקראת ארץ בבל (איראק באבעלי), שהיא לפי הנראה: ארץ בבל, כי ארץ
נקראת ארץ (ירמיהו י"ד י"א) בלשון כשדים, שהיא לשון בבל הקדומה, וגם
מדינות אחרות נקראות עד היום הזה בשם (איראק), כמו מדינת (איראק אראבי)
בארץ (טורקאמאניעו) שהיא כפי הנראה: ארץ ערב, כי המדינה ההיא היתה
למלכות הערבים, לפני ממשלת התוגרמים (טורקען) שמה, וארץ פרס (פערזיעו)
נקראת גם כן (איראק), שהיא: ארץ, או איראק ארשעמי: ארץ ארשעמי.
והנה בבל היתה עיר כלילת יופי ומפוארה מאוד בימי קדם, גדולה מהלך שמים עשרה
פרסאות, ולה מאה שערים לנאת ולנוא, וקראוה בבל רבחא (דניאל ד' כ"ו) בעבור
גדלה ותפארתה, וכיהוים הזה חרבותיה מניקות סמוך לעיר (העללע) או (הילא),
על סוף המערבי של נהר פרת.

פתח דברים

בית אל

העיר הזאת היתה נהר ביה אל (יהושע ט"ז) שתי פרסאות מירושלים צפונה, ואולם לוח גס העיר לראשונה (ראשית כ"ח י"ט) שם העמיד ירבעם, בן נבט, אחד מעבדי הזבוב, אשר עשה לאלילים (מלכים א' י"ב כ"ח כ"ט), ולכן כינה הכניא הושע (שס"ד ט"ו, ו"ד ה') את העיר הזאת לגנאי: בית און. בית אל נחשבה במחלה בין ערי בנימין (יהושע י"ח כ"ב), אך לא ירשו אותה, ובני יוסף הכו את יושביה לפי חרב, וכבשו אותה (שופטים א' כ"ב ונ'), ואחר עלות ישראל מגלות בבל ישב בה בני בנימין (נחמיה י"א ל"א), ובימי הבית השני סוּק באכידעם, שרצבא היוגים, את חומותיה ומצודתיה נגד יונתן, בן מת זיהו, שר צבא ישראל, וכהיום הזה לא נשאר ממנה מאומה.

בית לחם

עיר בחלק מטה יהודה, פרסה ומחנה מירושלים נגדה, ונקראה בית לחם (דברי הימים א' ב' כ"א, שמואל ב' כ"ג י"ד ט"ו), כי היתה בארץ מבורכת, מגדלת דגן ותבואה רבה ללחם יושביה, ולכן נקראה גם אפרת או אפרתה (ראשית ל"ה ט"ז י"ט, מ"ט ו', רות ד' י"א) מעטן פרי ותבואה. ופעמים כינה הכתוב את העיר הזאת בית לחם יהודה (שופטים י"ט ב' י"ח א' א' ב'), להנדילה מעיר אחרת, אשר נקראה גם כן בית לחם, והיתה בחלק מטה זבולון (יהושע י"ט ט"ו).

בית צור

מנצח בחלק שבע יהודה (דברי הימים א' ב' מ"ה, יהושע ט"ז כ"ח), והיה סמוך לירושלים על הצד נהר גבוע מאוד, ולכן נקראה בית צור. והמנצח הזה היה משגב ומעוז לארץ ישראל נגד העיר הגדולה עזה, אשר לפלשתים, נגדה בואך ירושלימה רחבעם, מלך יהודה (דברי הימים ב' י"א ז"ן), יהודה מכבי וגם באכידעם, שרצבא היוגים, בנו ומיזקו את המקום הזה למצור.

בשן

ארץ הכשן היתה ממלכת עוג, אשר נשאר מיתר הרפאים, ומשה נתן, אחרי הכות את המלך הזה, את ארצו לראובני ולגדי ויחזי שבט המנשי (דברי הימים א' ה' י"א, במדבר כ"ב ל"ג וכו', ל"ב ל"ג). והארץ היא כלה מדינת (טראכאניטים) ומדינת (גולאניטים) והיתה טובה ופוריה ומרעה דגן ומשן (ישעיה ב' י"ג, מיכה ז"ן י"ד, תהלות כ"ב י"ג), רנת הרים וגבעות, ונצורה בטבע.

גבעה

שתי ערים נקראו גבעה (גבע, גבעון), פי נכנו על גבעות. האחת היתה בחלק מטה בנימין (דברי הימים א' ו' י"ח ה', ח' כ"ט, יהושע י"ט כ"ד), צפונית לירושלים, ונקראה גם גבע בנימין, או גבעת בנימין (שמואל א' י"ג ט"ו), והשנית בחלק מטה יהודה (יהושע ט"ו כ"ז), ונקראה גם גבע או גבעון (דברי הימים א' י"ד ט"ז, שמואל ב' ה' כ"ה).

גוזן

נהר במדינה קטנה במלכות אשר, הקרויה לארץ ארם נהרים (מעואפא טאטיעו), ונקראה גוזן על שמו (דברי הימים א' ה' כ"ו, מלכים ב' י"ז ו"ו). והנהר הזה נקרא בדברי רבותינו ל"סמבטיון (סבטיון, סאבבאטיאן, שבת - פלוס), כי הוא מעיד על קדושת יום השביעי, שהוא יום השבת, כמו שאמר דבי עקיבא לטורכוסרופוס (טורנוס רופוס) הרשע: נהר סמבטיון יוכיח (סנהדרין דף ס"ה), ופירש רש"י ז"ל, כי הנהר הזה שוטף והולך בכל ימי השבוע, וביום השבת שוקע ונח, וביום ספון לרומיים (ממלכת היהודים ספר שביעי פרק תמיא) סופר, כי הנהר הזה ייבש תמיד בששת ימי השבוע, וביום השבת ישוב לאיתנו, וימלא מים רבים על כל גדותיו, וזה לאות על יום השבת. ואחרים אמרו, כי נהר גוזן הוא הנהר, אשר קראו היונים והפרסיים הקדמונים קיראם (צירוס), וכיהיוס הזה יקראוהו הפרסיים קיר (קור), וקרו בו היתה עיר, אשר נקראה (גוואניא) על שמו העברי: גוזן. והנהר הגדול הזה יוצא מהרי (ארמעניעו), מתחבר בארץ מדי (סערדיעו), עם הנהר (צראם), אשר קראוהו היונים (צראקסעס), ונכפל אל הים הנקרא (דאז קאספישע

פתח דברים

קאפשישע מעער

גור • העיר הזאת היתה בחלק שנטו אפרים נהר (דברי הימים א' וי"ז כ"ד, זי"ז כ"ח, יהושע ט"ז ג'). פרעה, מלך מצרים, לכד את גור, הדג את הכנעני, היושב בעיר, ונתנה אילוחים לבתו, אשת שלמה, ושלמה בנה אותה למבנה (מלכים א' ט' ט"ו וכו').

גיא הרשים • גיא הרשים (דברי הימים א' ד' י"ד) היתה עיר בחלק שנטו בנימין (נחמיה י"א ל"ד), והיתה מוקפת קומה מימות יהושע, בן נון (מגילה דף ד' ע"א).

גלבע • הר גלבע היה בחלק מטה מנשה, קרוב לעיר שכם ועיר אפק. נהר הזה הכו הפלשתים את ישראל, וכפלו שאול, מלך ישראל, ושלטת בניו (דברי הימים א' פרשה י"ד, שמואל א' פרשה ל"א).

גלעד • כן נקראה הארץ מעבר לירדן מזרחה בארץ הגליל (גאלילעא) על שם גל האבנים, אשר הוקס להיות ער בין יעקב ובין לבן (ראשית ל"א כ"א כ"ה מ"ז מ"ח), והיתה נחלה לראובני ולגדיו ולחצי שבט המנשי (דברים ג' י"ב י"ג).

הארץ הזאת נבלה בארץ ערב, כנען (פעניציען) ובני עמון, והר הגלעד, אשר התפשט מהלבנון עד ארץ הערב, הפרידה מהארצות הנזכרות. והיתה שמה, פוריה ומזרחת בנשיט דבים ויקרים (ראשית ל"ז כ"ה, במדבר ל"ג א', ירמיהו ח' כ"ב).

גת • עיר גדולה ומפורסה בארץ פלשתים, תשע פרסאות מירושלים מערבה. המלך דוד לקח את העיר הזאת מיד הפלשתים (דברי הימים א' י"א א' ז), והמלך רחבעם בנה אותה וסיקה למצור (דברי הימים ב' י"א ח'), ואחרי כן שנה לפלשתים, ועוויהו, מלך יהודה, לכדה מידם, ופרץ את חומתה (שם כ"ו וי"ו). וכהיום הזה היא חרבה, וכפר קטן עומד על מקומה.

דרמשק • דרמשק (רומשק, דרמשק, שמואל ב' ס' ה'), מלכים ב' ע"ז יו"ד, דברי הימים א' י"ח ה') היתה ראש לארם, עיר גדולה ויפה עד מאוד, ארבעים פרסאות מירושלים נפוכה, בארץ עונה ודשנה, מלאה כל פרי לחמד למראה וטוב למאכל. העיר הזאת קדמונית היא מאוד, והיתה מפורסה כבר בימי אברהם (ראשית י"ד ט"ו, ט"ז ב'), ואף כי עברו עליה עמים שונות, ובחרבה פעמים רבות, עודנה היום הזה גדולה ומהוללה ורבת האספור, ונקראת בל"ע (דאמאסקוס), והערבים והתורגמים (טורקען) יקראוה (דאמאשק).

דן • עיר נרגל הר הלבנון, בחלק מטה דן, והיא גבול צפוני לארץ ישראל (דברי הימים א' כ"א ב'). שם העיר הזאת היה לראשונה ליש או לשם, והיתה לצידונים, ובני דן לקחו אותה, ובנו וקראוה דן, בשם דן אביהם (יהושע י"ט מ"ז, שופטים י"ח כ"ז וגו'), ובה הוקס פסל מיכה (שופטים שם פסוק למ"ד ל"א), וירבעם, בן נבט, העמיד שם אחד משני עגלי הזהב, אשר עשה לאלילים (מלכים א' י"ב כ"ח כ"ט).

חברון • עיר קדומה ומפורסה בארץ יהודה, וניתנה לכהנים, לעיר מקלט הדוכן (דברי הימים א' וי"ו מ"ח מ"ב), והיתה נהר, תימנה מערבה לירושלים. העיר הזאת נבנתה סחה, בן כנען, שבע שנים לפני צוען מצרים (ראשית יו"ד ט"ו, כ"ג ב' ג', במדבר י"ג כ"ב), ונקראה לראשונה קרית ארבע (ראשית כ"ג כ', יהושע י"ד ט"ו) וגם ממרא (ראשית שם פסוק י"ט, ל"ה כ"ז), ושם נמשח דוד למלך על ישראל (שמואל ב' ה' ג', דברי הימים א' ז' א' ג', י"ב ל"ח).

חמת • בשם הזה נקראו אתי ערים. האחת היתה בחלק מטה נפתלי, בנגול ארץ ישראל לכד פפון, מתחת להר (אנטילוכאנוס), (ראה במדבר י"ג כ"א, ל"ד ח', יהושע י"ט ל"ה, שופטים ג' ג', דברי הימים א' י"ג ה'), והאחרת היתה עיר גדולה ומהוללה בארץ ארם (וירען), ונעבור גלה נקראה חמה.

א פתח דברים א

חמח רכה (דברי הימים א' י"ט ט', שמואל ב' ס' ט', ישעיה וי"ד ט', ירמיהו מ"ט כ"ג, יחזקאל מ"ז ט"ז י"ז, עמוס וי"ו ב') ועל שם חמח האחרונה נקראה כל המדינה סביבה ארץ חמח (מלכים ב' כ"ה כ"א, ישעיהו י"א י"א), והיונים קראו את העיר הזאת (אנטיאכיא) יגס (עפיפאניא) על שם אנטיאכוס סאטער ואנטיאכוס עפיפאנעס מלכיהם.

חרמון • הר חרמון (דברי הימים א' ה' כ"ג, יהושע י"א ג') הנקרא גם בעל חרמון (דברי הימים אס, שופטים ג' ג'), הוא הר מחובר עם הר לבנון, והולך יותר לפונה נוכח הלבנון, ולכן נקרא בלשון יון ורומי (אנטיליבאניוס), שהוא (געגענ-ליבאנאן) בל"א. וכל ההר הזה נקרא חרמון, וגם שריון, או שיאון (דברים ג' ט', ד' מ"ח), אך השלק היותר גבוה בו, אשר ראשו מכופה תמיד בשלג, נקרא בעצם וראשונה חרמון, והאמורים קראו אותו שניר, בשם דומה למלת (שנעע) בלשון אשכנז, האמורה על שלג, וכן תרגם אונקלוס את המלה הזאת (דברים ג' ט', וראה שם בדברי רש"י ז"ל): טור חלבא, וכאשר יקראוהו גם הערבים כהיום הזה: גבל אל חלב, שהוא (שנעע בערג) בלשון אשכנז. והנה שניר הוא השלק היותר גבוה בהר הזה, וחרמון הוא כל ההר, כאשר ביארתי, ולזה כיוון הכתוב (דברי הימים במקום הנזכר), באמרו: ושניר והר חרמון, וכן אמור נסיר השירים (ד' ס'): טראש שניר וחרמון, כי שניר הוא השלק היותר גבוה מהר חרמון.

יבוס • כן שם העיר ירושלים לראשונה (דברי הימים א' י"א ד', יהושע י"ח כ"ח, שופטים י"ט י"ד י"א), כי ישנו שם בני יבוסים, כן כנען (ראשית יו"ד ט"ז, יהושע ט"ו ס"ג, שופטים א' כ"א), עד ימי רוד, מלך ישראל, אשר לכד את מלכות ציון (דברי הימים א' י"א ה', שמואל ב' ה' ז"ן). יבש גלעד. העיר יבש, או יבש גלעד (דברי הימים א' י"ד י"א י"ב, שופטים כ"א ח', שמואל א' י"א א') היתה מעבר לירדן על הר הגלעד, נפונה מזרחה לירושלים.

ירדן • הוא הנהר הגדול בארץ יהודה, היורד מההר (אנטיליבאנוס) קרוב להעיר דן (ראה למעלה מזה במלת דן), הנקראת גם (צעע זארעא פיליפפי) או (פאנעאס), והוא הולך מנפון לדרום, עובר מתן מי טרום יהושע י"א ה'), הנקראים (דער זעע זאמאכאניטים), ומסס מתן ים כנרת (טיבעריאס), וטפל בים המלח (זאלצזעע). ונקרא הנהר הזה ירדן ממלת יאור (נהר) או ממלת יורד וממלת דן, כי הוא יורד מהעיר דן, כמו שזכרתי.

יריחו • העיר יריחו (דברי הימים א' י"ט ה', יהושע י"ח ט"א) היתה בשלק מטה בנימן, נפונה מזרחה לירושלים, ונקראת יריחו על שם ריח טוב, הבא משמן הטוב (באלזאם) ומנשמים וזשנים נעימות, אשר נמצאו שמה לרוב. וסביב העיר הזאת היו תמרים רבים, ולכן נקראה גם עיר החמרים (דברים ל"ד ג', דברי הימים ב' כ"א ט"ו).

כלב אפרתה • העיר כלב אפרתה (דברי הימים א' ב' כ"ד) נקראת כן על שם כלב ואשתו אפרתה (שם פסוק י"ח י"ט), ואמרו, שהיא העיר בית לחם. ראה בית לחם.

לד • (דברי הימים א' ח' י"ב, עזרא ב' ל"ב, נחמיה ז"ן ל"ז, י"א ל"ד) היתה עיר מוקפת סומה מימות יהושע, כן נון, כמו שאמרו רבותינו ז"ל (מגלה דף ד' ע"א), והיונים קראוהו (לירדא) או (לאאדיקעא). **מידבא** • מידבא (דברי הימים א' י"ט ז', במדבר כ"א למ"ד, יהושע י"ג א' ט"ו) היתה עיר בשלק מטה ראובן, מזרחה לירושלים, ונראשונה

היתה עברי מואב • מעונים או מעון (דברי הימים א' ד' מ"א, דברי הימים ב' כ"ו ז', שפטים י"ד י"ב) הוא שם אומה מאומת ארץ הערב •

מעכה • מעכה או ארם מעכה (דברי הימים א' י"ט וי"ז וי"ז, שמואל ב' יו"ד וי"ו ח') היתה מדינה במלכות ארם (זיריעון), ואולי נקראת כן על שם מעכה, בן נחור (ראשית כ"ב כ"ד) •

סלכה • העיר סלכה (דברי הימים א' ה' י"א, דברים ג' יו"ד) היתה בארץ הבשן, בממלכת עיב, מלך הארץ ההיא, שנעו עשרים פרסאות כפונה מורחה לירושלים •

עדולם • עיר מלכה היתה לחמד משלטים ואחד מלכי כנען, ויהושע לכה אותה נחרב, ונמנה למחלה למטה יהודה (יהושע י"ב ט"ו, ט"ז ל"ה) • והעיר הזאת היתה קרובה לעיר בית לחם, וסנינה מערות גדולות מאוד, ושם נמלט דוד מקמת שאול (שמואל א' כ"ב א'), ונמנה שמה נהלחמו עם הפלשתים (שמואל ב' כ"ג י"ג, דברי הימים א' י"א ט"ו) •

עזה • שתי ערים בארץ ישראל נקראו כן • האחת היתה עיר גדולה ובטורה לפלשתים, קרובה לים האמנעי (רעם מיצטעללענדישען מעערע), נבנה מערבה לירושלים, בדרך, אשר ילכו בו מארץ ישראל מצרימה, ויהושע, בן נון, לכד אותה נחרב, ונמנה למחלה למטה יהודה (יהושע ט"ו מ"ז, שופטים א' י"ח, ט"ז א' ב' כ"א, שמואל א' וי"ו י"ז), ועודנה כהיום הזה עיר מפוארת ורבת המסחר, והשנית היתה נחלק מטה אפרים (דברי הימים א' ז' כ"ח) •

עמק רפאים • העמק הזה היה לפני ירושלים בין כפון למערב (יהושע ט"ו ח', י"ח ט"ז), ושם חנו פלשתים, נהלחמו עם דוד, מלך ישראל (דברי הימים א' י"א ט"ו, י"ד ט"ג שמואל ב' ה' י"ח כ"ג, כ"ג י"ג) •

פלשתים • עם פלשתים יבאו מצרים, בן חם (ראשית יו"ד וי"ו י"ג י"ד, דברי הימים א' א' ח' י"ב י"ג), וישבו בארץ פלשת (שמות ט"ו י"ד, ישעיה י"ד כ"ט) והארץ הזאת כללה נפות הרבה, כמו עזה, אשרוד ואחרות (יהושע י"ג ג', שמואל א' וי"ד י"ז) • הפלשתים נלחמו עם שאול, מלך ישראל (דברי הימים א' כרסה' יו"ד, שמואל א' פרשה ל"א), ועם דוד, מלך ישראל (דברי הימים א' פרשה י"ח וי"ד, שמואל ב' פרשה ה' וכ"ג, ודוד הכניעם (דברי הימים א' י"ח א', שמואל ב' א' א') •

צובה • (דברי הימים א' י"ח ג', שמואל ב' א' ג') או ארם צובה (שמואל ב' יו"ד וי"ו ח') היתה חלק מארץ ארם (זיריעון) בשפלה, ועיר הממלכה במדינה הזאת נקראה צובה (זאבא) • ונלה"ע נקראה הארץ הזאת (צעלעזיריא, גידערוזריעון) •

צור • צור (דברי הימים א' י"ד א', מלכים א' ה' ט"ו, יחזקאל כ"ו ג') היתה עיר מעטרה, מושלת ממזל רב, סוחרת העמים על סוף הים, ונקראה צור מענין סלע, כי עמדה בים על סלע חזק • העיר הזאת נחרבה ראשונה על ידי נבוכדנצר, מלך בבל (יחזקאל פרשה כ"ו), ושנית על ידי אלכסנדר (אלעקסאנדרע) הגדול • וכהיום הזה כבר קטן עומד על מקומה, נקרא סור או צור, וחד דייגים ישבו שם, וישתחו שם חרמים ותכמרותיהם, כינשם בשמש, כדבר ה', אשר דבר בד כניאו, יחזקאל, בן בווי, על העיר הגדולה והמבוללה הזאת: משטח חרמים ההיה (שם פסוק ה' וי"ד) •

ציקלג • עיר מערי מטה ששעון, אשר ניתנו להם בתוך נחלת מטה יהודה (דברי הימים א' ד' למ"ד, י"ב א', יהושע ט"ו למ"ד, י"ט א' ד') • קבצאל

פתח דברים

קבצאל. עיר בחלק מטה יהודה, מזרחה לירושלים (יהושע ט"ו כ"א, נחמיה י"א כ"ה). ומהעיר הזאת היה בנייהו, בן יהודע, אחד מגבורי המלך דוד (דברי הימים א' י"א כ"ב כ"ד כ"ה, שמואל ב' כ"ג כ"ד כ"ה).

קרית יערים. קרית יערים, קריח בעל או בעלה (דברי הימים א' ב' ט"ז כ"ב, י"ג ה' וי"ו, יהושע ט"ו ט' סמ"ך, י"א י"ד ט"ו) היתה עיר בחלק שטח יהודה, מערבה לירושלים. בעיר הזאת היה ארון ברית ה' שנים רבות, בימי שמיאל הנביא ושאוול, מלך ישראל, עד אשר העלהו המלך דוד משם, והניחו בירושלמה (דברי הימים א' י"ג ה' וי"ו, שמואל א' וי"ו כ"א, ז' א', שמואל ב' וי"ז ב').

רבה. רבה או רבת בני עמון (דברים ג' י"א, יהושע י"ג כ"ה), הנקראת כן בעבור גדלה, היתה ראש לממלכת בני עמון, ודוד, מלך ישראל, לקח אותה מידם (דברי הימים א' כ' א' ב', שמואל ב' י"א א', י"ב ב' וג'). פטאלעמטאום פילארעלפאום, מלך מצרים, בנה את העיר הזאת למנצח, וקרא אותה (פילארעלפא) על שמו, וכתיבם הזה לא נשאר ממנה מאומה.

שיחור. שיחור, שיחור מצרים, או נהל מצרים (דברי הימים א' י"ג ה', במדבר ל"ד ה', יהושע י"ג ג', ישעיהו כ"ג ג', ירמיהו ב' י"ח) הוא הנהר הגדול בארץ מצרים, הילוע שם נילוס, ונקרא שיחור, כי מימיו שחורים ועכורים מרפש וטיט, וכן קראוהו היונים (מעלאם), שהוא שחור בלשונם. ולדעת קצת שיחור הוא זרוע קטן מנהר נילוס.

שכם. שכם היתה עיר מקלט בחלק שטח אפרים (דברי הימים א' וי"ז כ"ב, יהושע כ' ז', כ"א כ"א), ונקראה על שם שכם, בן חסור החוי (ראשית ל"ג י"ח, ל"ד ב'), והיונים קראוה (נעאפאלים), וכתיבם הזה נקראת שם (נאבלוס). שניר, ראה חרמון.

שערי. הר שעיר או ארץ שעיר נקראת ארץ אדרום, ההולכת טים המלח עד קרש ברנע (דברי הימים א' ד' מ"ב, ראשית ל"ד, דברים א' ב'), ונקראת שעיר על שם עשו, אשר לבנותה הארץ היתה למודעה, והוא היה איש שעיר (ראשית כ"ה כ"ה, כ"ז י"א, ל"ו ט', יהושע כ"ד ד').

שרון. שם הזה נקראו שתי נפות בארץ ישראל, האחת היתה מזרחה, ושמה יסנו בני גר (דברי הימים א' ה' ט"ז), והשנית מערבה בארץ הגליל (גאלילעא), מהר חבור עד ים כנרת (גענעווארעטה), והלכה עד העיר המפורסה יפו (יאפפע), היוצאת על חוף הים (יהושע י"ב י"ח), ושתייהן היו ארבות כעימות ופריות, ובהן נאפת דשא ומרעה שמן לעדרים, וכרמים רבים מוניאים יין טוב (דברי הימים א' כ"ז כ"ט, שיר ב' א', ישעיהו ל"ה ב', ס"ה י"ד).

כזה ראיתי להקדים לך, קורא נעים! לפתוח לך פתח דברי הימים החלה, ולהשכילך כינה באמרי הסופר הקדוש הזה, אשר קנתם סתומים וחתומים עד מאוד. ומי יתן ויחל ה' אלהים אמת, יגלה עיני באור האמת, וחגיטה נפלאות מתורתו!

פירד, בחודש אייר ה' תק"פא לב"ע.

דוד אטטענוואסער.